

Asya Pasifik ekonomik (!) işbirliği

Kısa bir süre önce Şangay'a yaptığı iş gezisini tamamlayarak Melbourne'a dönen Çin ticaret hukuku uzmanı arkadaşım, bu şehrin son yıllardaki hızlı gelişimini anlatırken heyecanını gizlemiyordu: "İnanılacak gibi değil. Son on yıl içinde dört bin tane iş merkezi inşa etmişler. Şangay'daki gökdelen sayısı bütün ABD'den daha fazla." Gerçekten de yakın bir geçmişte bataklıktan ibaret olan Şangay'ın Pudong bölgesi, bugün bir "uzay kenti" görünümünde. Çin'in Deng Xiapping ile başlayan ekonomik kalkınma sürecini özetlemek için Pudong'a bakmak yetiyor.

Geçtiğimiz hafta gerçekleştirilen APEC (Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği Örgütü) zirvesini düzenleyen Çinliler de bu yüzden mekan olarak Pudong'u seçtiler. Hukukçu arkadaşım gibi bir hayli etkilenmiş olan liderler, Huangpu Nehri kıyısında 20 bin havai fişeği ile yapılan gösteriye de hayran kaldılar. Ancak sıra iş konuşmaya gelince hem

Çinliler, hem de Asya'nın diğer üye ülkeleri hayal kırıklığına uğradılar. George W. Bush sazını eline alıp kendi derdini anlatmaya başlayınca dünya ticaretinin yarısını ve üretimin de yüzde 60'ını gerçekleştiren bir bölgenin "ekonomik işbirliği" zirvesi terörü kınamaktan başka bir şey yapmadan sona erdi.

Bush'un bu zirveye katılması ve Vladimir Putin ile Jiany Zemin gibi liderlerle görüşerek desteklerini alması gayet olumlu bir davranış. Avustralyalı bir yorumcunun da söylediği gibi: "11 Eylül'ün tek olumlu tarafı, ABD'yi tek yönlülükten çok yönlülüğe çekmesi oldu." Ancak yine de APEC zirvesi iki açıdan oldukça yetersiz kaldı.

Birincisi "terörle mücadelede işbirliği" konusunda görüş birliği ve samimiyetin istenilen düzeyde olmayışı. Herkes terörü kınıyor, ama bu noktadan sonra görüşler değişiyor. Kimi askeri operasyona karşı çıkıyor, kimi destek veriyor; birçoğu da ikisinin arasında bir yaklaşım sergiliyor. Bush, "el ele verelim" diyor, ama şu iki günlük zirve süresinde bile Çinliler, Tayvan delegasyonunu veto ediyor. Endonezya Devlet Başkanı, Avustralya Başbakanı ile görüşmeyi reddediyor. George W. Bush'un da bir lafı var ki istismara çok açık: "Hiçbir ülke terörle mücadeleyi kendi sınırları

içindeki azınlıkları baskı kurmak için bahane olarak kullanmamalıdır." İyi niyetli olduğu şüphesiz ama bu sözler teröre kılıf uydurmaya çalışanlardan başka kimin işine yarayacak acaba?

Zirvenin ikinci ve daha önemli eksikliği ise ekonomi alanında. Zirveye Asya'dan katılan her ülkenin gündeminde öncelikli olarak terörizm değil ekonomi vardı. Çin, konuklarına ne kadar geliştiğini göstermek ve WTO'ya (Dünya Ticaret Örgütü) tam üyelik sürecini hızlandırmak istiyordu. Japonya, durgunluktan kurtulup ekonomisini düzlüğe çıkartmanın çabaları içerisindeydi. Güneydoğu Asya ülkeleri ise ABD'nin ekonomisindeki küçülmeden etkilenen kendi ihracata bağımlı ekonomilerinin 11 Eylül sonrasında ne hale geleceği endişesindeydiler. Her şey bir yana, APEC'in varoluş amacı zaten üyeleri arasında serbest ticareti gelişmiş ülkeler için 2010, tüm üyeler için de 2020'ye kadar sağlamaktı. Ne var ki, bu kadar

kritik bir dönemde yapılan APEC zirvesi, sınırlı sayıda ikili görüşme ve Çin'de faaliyet gösteren yabancı firmaların üst düzey yöneticilerini bir araya getiren bir toplandı

ndan başka bir faaliyete veya alınan yapıcı bir karara sahne olmayarak kendi amacıyla çelişkiye düşmüş oldu.

Daha önce görüşüne yer verdiğim Avustralyalı yorumcunun yazısında bir cümlenin daha altını çizmişim: "Serbest piyasa, korku atmosferinde gelişmez." Doğru ama, Taliban rejimi sona erince veya şarbonlu mektupların arkası kesilince GSYİH rakamları otomatik olarak mı yükselecek? Endonezya ve Malezya gibi Müslüman Asya ülkelerinde milyonlarca genç "cihat" çılgınlıklarını Usame bin Ladin'i çok sevdiklerinden veya İslam dinini gerçekten tehdit altında gördüklerinden mi atıyorlar, yoksa aylardır işsiz oldukları ve buna sebep olarak da küresel sistemin gelir dağılımı bozukluğuna yol açan yetersizliklerini gördükleri için mi?

Basit hırsızlıktan tutun küresel terörizme kadar her ölçekte suçun sebepleri arasında mutlaka ekonomik faktörler bulunur. Terörle mücadelede APEC'in de görevi bu faktörlerin ortadan kaldırılması için ne yapılması gerektiğini tartışmak ve çözüm üretmek olmalıydı.

MELBOURNE'dan

ALTAY ATLI

atli@deakin.edu.au